

Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації Державної служби якості освіти

Війна вносить свої корективи у низку сфер життя. Змін потребує і викладання окремих навчальних предметів у школі.

Воєнний стан Якісна школа Міжнародне співробітництво 29 Березня 2022

Державна служба якості освіти у співпраці з ініціативою «Система забезпечення якості освіти», що впроваджується в межах проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), та командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України розробили поради щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Історія та громадянська освіта

Навчальний зміст цієї галузі в умовах війни варто оптимізувати, щоб зменшити навантаження на учнів. Насамперед ідеться про скорочення обсягу текстів для читання, оскільки дітям, які перебувають у стані тривалого стресу, важко довгий час утримувати увагу. З огляду на це читання підручника доречно замінити усною розповіддю, переглядом відеоматеріалів, інтерактивними заняттями, роботою над творчими та мікродослідницькими проєктами.

Добираючи навчальний матеріал, вчителю варто фокусуватися на сюжетах, що дадуть учням глибше розуміння історії боротьби українського народу за незалежність і своє майбутнє. Для прикладу подавати ті сюжети, на яких можна продемонструвати міць і незламність України, готовність протистояти ворогу навіть у найскладніші часи. Стануть у пригоді й теми та завдання, спрямовані на осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям України, між світовими, державними та регіональними процесами.

На вчителів історії сьогодні, як ніколи, лягає відповідальність за розвиток в учнів критичного та системного мислення, медіаграмотності. З огляду на це варто запровадити п'ятихвилинки, під час яких розглядатиметься один із видів когнітивних викривлень, методів пропаганди чи маніпуляції, перевірятиметься на їх предмет якась новина. Добирати контент для таких вправ потрібно відповідно до віку та психоемоційного стану учнів, зважаючи на те, що певна інформація чи візуальні матеріали можуть налякати чи засмутити учнів.

Окремо слід приділити увагу розвитку громадянських компетентностей учнів. Під час уроків і розмов вчителю слід формувати свідому громадянську позицію дітей. Взаємодопомога, волонтерство, протидія ворожій пропаганді, підтримання власного емоційного ресурсу є важливими складовими успіху в боротьбі з російськими загарбниками.

Старшокласників доречно бодай побіжно ознайомити з міжнародним гуманітарним правом. Наприклад, скористатися посібником «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право в закладах освіти», що містить навчально-методичні матеріали для проведення уроків у 8–11-х класах.

Українська мова та література

Під час вивчення цих навчальних предметів учителю варто зосередити роботу навколо чотирьох видів мовленнєвої діяльності — слухання й говоріння, читання та письма. Це стосується і класів, де здійснюється навчання за Державним стандартом базової середньої освіти 2011 року, і так званих пілотних класів, які навчаються за Державним стандартом базової середньої освіти 2020 року.

Орієнтування на види мовленнєвої діяльності, а не на конкретні теми чи твори сприятиме підтримці навчальної ініціативності, самостійності та відповідальності учнів, що є основою вміння вчитися.

Добираючи навчальні завдання, вчителю бажано уникати одноманітності, репродуктивності, натомість збільшивши кількість завдань творчого спрямування, щоб сприяти вивільненню позитивних емоцій, підтримці віри дітей у власні сили й можливості.

Математика

Вчителям доречно виділити час на повторення і систематизацію вивченого раніше навчального матеріалу. Академічна свобода дає можливість вчителю змінювати порядок вивчення тем шкільного курсу математики. Тому для оптимізації навчального часу педагог може об'єднати певні теми, скоротити їх зміст, а натомість акцентувати увагу на базових знаннях і вміннях, формування яких передбачене нормативними документами, що регулюють сферу освіти.

Подавати навчальний матеріал з математики доцільно у синхронному режимі, забезпечивши відеозапис заняття для дітей, які не змогли долучитися до уроку. Коли ж учитель не має такої можливості, учням можна запропонувати відеоуроки відповідної тематики, доступні в Youtube або на спеціалізованих освітніх платформах. Для закріплення навчального матеріалу, яке найчастіше відбувається шляхом розв'язування вправ і задач, учням варто надавати знімки екрану (скріншоти) розв'язаних типових завдань до теми, що вивчається.

Для контролю та коригування навчальних досягнень учнів/учениць можна використовувати комп'ютерне тестування за допомогою доступних навчальних платформ (MOODLE, Google Classroom, Microsoft Teams тощо).

Природничі науки

Користуючись педагогічною автономією, кожен вчитель може провести «ревізію» навчальної програми та визначити теми, що достатньо легко засвоюються учнями, і такі, що потребуватимуть додаткових зусиль. При цьому варто виділити теми, без яких неможливе розуміння змісту предмета в наступних класах та, відповідно, перерозподілити години.

Практичну частину навчальних програм (експериментальні, практичні, лабораторні роботи тощо) можна розділити на дві частини:

- віртуальну (маючи відповідний контент, вчитель може проводити з учнями онлайн-заняття або давати як самостійну роботу вдома);

- домашню (в такому випадку можна використовувати підручні матеріали, що є в кожній дитині вдома, вчителів ж важливо створити для учнів чіткі алгоритми з обов'язковими настановами з безпеки життєдіяльності).

Така «ревізія» допоможе також визначитися з можливістю проведення інтегрованих уроків. Це сприятиме формуванню в учнів бачення цілісної картини світу.

Під час навчання важливо врахувати проведену «ревізію» при плануванні занять в синхронному та асинхронному режимах. При цьому синхронний режим (онлайн-заняття) доцільно використати для консультацій, обговорень найбільш складних питань, проведення віртуальних експериментів, лабораторних, практичних робіт.

Застосування технології «перевернутий урок» буде корисним для опанування учнями навчального матеріалу в асинхронному режимі. Для посилення формування стійкого інтересу учнів до природничих наук, навичок розв'язування проблем, застосовуючи отримані знання в реальному житті, учням можна запропонувати завдання творчого, дослідницького характеру. Ця робота може бути організована в рамках самостійної дослідницької та проектної діяльності з онлайн-обговоренням результатів.

Особливого значення наразі набуває робота з формування навичок критичного мислення в учнів. Для цього можна використовувати технологію розвінчування міфів, фейків. Наприклад, взявши тему «Біологічна зброя: птахи, що розносять вірус, спрямований на знищення певного етносу».

Залучення до домашніх експериментів, лабораторних, практичних та творчих робіт, проєктів батьків учнів та інших членів родини (ступінь залученості варто визначити заздалегідь) сприятимуть у цей непростий час згуртованості та зниженню психологічного напруження всіх залучених.

Інформатика

В курсі інформатики практично у кожному класі є теми, пов'язані з інформаційною безпекою, медіаграмотністю та цифровим громадянством. Тому в умовах війни вчителям слід більш детально розглянути з учнями питання безпечного користування пристроями та обліковими записами у соціальних мережах, критичного оцінювання інформації, розпізнавання фейків і маніпуляцій тощо.

Одним із варіантів включення тематики кібербезпеки може бути створення інформаційних продуктів у різних програмних середовищах (текстові документи, презентації, графічні плакати, анімації, вебсторінки, відеоролики, програмні проєкти тощо). Цифрова творчість може стати для учнів інструментом для вираження власних емоцій. При цьому варто уникати загрозливих сюжетів, нагадувань про активні військові дії, а радше фокусуватися на безпеці, майбутньому, захисті, взаємопідтримці тощо.

Якщо вчитель відчуває, що учні готові до засвоєння нового матеріалу, можна вивчати нові теми та програмні засоби, в іншому ж випадку — обмежитися відпрацюванням навичок роботи у знайомих програмних середовищах. Основний акцент слід зробити на розвитку громадянської та соціальної компетентностей, критичного й системного мислення, здатності логічно обґрунтовувати позицію, творчості, ініціативності, вміння конструктивно керувати емоціями.

Здоров'я, безпека, добробут/Основи здоров'я

Відновлення навчання з предметів «Здоров'я, безпека та добробут» (5 клас пілотних шкіл НУШ) і «Основи здоров'я» (5-9 класи) доречно розпочинати з опрацювання або ж повторення тем, які стосуються емоційного здоров'я.

Тематику безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях, допомоги собі та іншим варто повторювати з учнями відповідно до їхнього віку та потреб. Це можна робити при опрацюванні тем щодо соціального здоров'я, у яких увага присвячується вивченню чинників, що впливають на соціальний добробут людини та правил безпечної поведінки у навколишньому середовищі.

Важливим результатом навчання за визначеними напрямками є формування в учнів життєвих умінь, зокрема щодо ухвалення рішень, розв'язання проблем, розвитку творчого та критичного мислення, комунікації, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливу, подолання негативних емоцій та стресу, а також співчуття і відчуття себе громадянином.

Мистецтво

Складні соціальні та психологічні умови життя на теперішньому етапі потребують нових підходів у роботі.

Оскільки предмети художньо-мистецького циклу мають потужний терапевтичний потенціал, їх проведення має стати засобом гармонізації психологічного стану всіх учасників освітнього процесу. Варто розпочинати уроки з мотивувального неформального спілкування, знайомства з новими учнями для їх швидшої адаптації в колективі.

На заняттях важливо максимально диференціювати форми практичних завдань, побудови процесу сприйняття візуального матеріалу на виключно життєствердних позитивних зразках мистецьких творів.

*Інформаційний матеріал підготовлено для Державної служби якості освіти в межах ініціативи «Система забезпечення якості освіти», що впроваджується в межах проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), та у співпраці з командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України.
«Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) є проєктом міжнародної технічної допомоги, що реалізується компанією Alinea International та фінансується Урядом Канади.*